

1976/77:90

Nr 90

Fredagen den
18 mars 1977

Fredagen den 18 mars

Kl. 15.00

*Om villkoren för
svensk vapenexport*

§ 1 Justerades protokollet för den 10 innevarande månad.

§ 2 Upplästes och lades till handlingarna följande från valprövningsnämnden inkomna

Berättelse om granskning av bevis för riksdagsledamot och ersättare

Till valprövningsnämnden har från riksskatteverket inkommit bevis om att Eric Hägelmark, Ängelholm, utsetts till ledamot av riksdagen samt att Ann-Marie Brüdigam, Hässleholm, och Niklas Persson, Arkels-
torp, utsetts till ersättare för riksdagsledamot.

Valprövningsnämnden har vid sammanträde denna dag granskat bevisen och därvid funnit, att de blivit utfärdade i enlighet med 15 kap. 1 § vallagen.

Stig Nordlund

/Sven-Georg Grahn

Det skulle antecknas att herr Hägelmark (fp) utsetts att inträda som ledamot av kammaren i stället för herr Henmark (fp) som avlidit.

§ 3 Om villkoren för svensk vapenexport

Herr handelsministern BURENSTAM LINDER erhöll ordet för att besvara herr *Söderqvists* (vpk) den 18 februari anmälda interpellation, 1976/77:103, och anförde:

Herr talman! Herr Söderqvist har frågat mig om vapenexport till Malaysia är förenlig med de svenska bestämmelserna för vapenexport och om jag tänker stoppa försäljningen av fyra svenska båtar av Spica-typ till Malaysia.

Med undantag för Norden och de neutrala staterna i Europa prövas frågan om tillstånd till export av krigsmateriel från fall till fall enligt de riktlinjer som fastställdes av 1971 års riksdag. Inför varje avgörande insamlas ett så brett faktaunderlag om bl. a. förhållandena i köparlandet som det över huvud taget går att få. Det är också av betydelse vilken art av materiel det gäller och i vilka sammanhang den kan användas.

I det aktuella fallet har det konstaterats att Malaysia inte är invecklat i några externa konflikter som skulle hindra export av krigsmateriel. Sedan den egentliga gerillaverksamheten upphörde i slutet av 1950-talet återstår i gränsområdet mot Thailand en del beväpnade och inbördes

Fredagen den
18 mars 1977

*Om villkoren för
svensk vapenexport*

rivaliserande grupper. Dessa gruppers verksamhet har under senare tid påtagligt mattats men kvarstår och kräver uppmärksamhet vid bedömningen. Något inbördeskrig är det inte fråga om.

Exporttillståndet, som meddelades i november förra året, gäller fyra patrullbåtar av Spica-typ för kustbevakningstjänst. Leverantör är Karlskronavarvet. Sommaren 1976 gavs tillstånd att fullfölja förhandlingarna, syftande till denna försäljning. Båtarna kan bl. a. sättas in för att bekämpa den omfattande smuggling som bedrivs i dessa farvatten och för att skydda yrkesfiskarna från den piratverksamhet som också förekommer utanför landets långa och utsatta kuster.

Smuggling har blivit ett tilltagande problem i Sydostasien. På senare tid har särskilt narkotikasmugglingen blivit allt allvarligare. Handelsvägarna från den s. k. Gyllene triangeln går också, som nyligen har bekräftats av FN-experten, via Malaysia.

I det omfattande material som har legat till grund för bedömningen av detta ärende har jag dock inte kunnat finna några belägg för att någon vapensmuggling skulle äga rum sjövägen till Malaysia.

Kustbevakningstjänsten fyller uppenbarligen andra funktioner än att påverka utvecklingen i störningsområdet kring gränsen mot Thailand.

Den sammanvägning av olika faktorer som har gjorts i detta fall har givetvis följt de allmänna riktlinjerna, och någon omprövning av beslutet är inte aktuell.

Herr SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Det var mycket dåligt! Jag vill ställa några följdfrågor till handelsministern men önskar först säga något om de bestämmelser och principer som gäller för svensk vapenexport.

Export av vapen och krigsmateriel från Sverige är förbjuden, det är den grundläggande bestämmelsen. Den utförelse som sker och som har pågått under hela efterkrigstiden beviljas från fall till fall med särskilda tillstånd, som ju handelsministern också sade. Det här är ett typiskt sådant fall. Bestämmelserna för hur det skall skötas finns i en kungörelse, omarbetad senast 1972, och i de allmänna riktlinjer som antogs av riksdagen 1971, vilket också berördes av handelsministern.

De här riktlinjerna eller principerna daterar sig från 1956 och formulerades då, just i en interpellationsdebatt, av dåvarande statsministern Erlander. Att det skedde just vid den tidpunkten berodde på att det i samband med Suezkriget hade uppdagats att svenska vapen exporterats till bl. a. Egypten. Det uppstod då, under trycket av kritiken mot de affärerna, ett behov av att precisera och fastslå principer för Sveriges handlande på det här området.

Under de många debatter som har förts sedan dess, och som under 1960-talet resulterade i en utredning och det nyssnämnda riksdagsbeslutet 1971, har dessa principer gång på gång fastslagits och förklarats vara normgivande för den svenska vapenexporten. I propositionen 146 år 1971 formuleras de på följande sätt: Export bör inte beviljas till

”stat som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat, oavsett om krigsförklaring avgetts eller ej,

stat som är invecklad i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt, eller

stat som har inre väpnade oroligheter”.

Som jag har sagt i min interpellation är de här bestämmelserna otvetydiga när det gäller stater som i dag befinner sig i konflikt av något slag.

Och därmed över till det aktuella fallet. Är förhållandena i Malaysia *i dag* sådana att någon av de nyss nämnda principerna bör tillämpas? Enligt officiella uppgifter från Malaysia har under 1976 ett hundratal gerillasoldater dödats och ett tusental tillfångatagits. 2 000 regeringssoldater har vid ett tillfälle satts in i striderna.

Vad jag kan förstå måste dessa händelser väl uppfylla beteckningen ”inre väpnade oroligheter”. Det är inte fråga om något inbördeskrig, säger handelsministern. Låt gå för det. Vi behöver inte den definitionen. Med anknytning till principerna ställer jag min första följdfråga till handelsministern: Har Malaysia inre väpnade oroligheter eller inte?

Så över till själva materielfrågan. Är Spicabåtarna att betrakta som krigsmateriel? I den år 1972 omarbetade kungörelsen finns en förteckning över vad som skall betraktas som krigsmateriel, och där finns under rubriken Fartyg följande definition på materiel som inte får exporteras utan tillstånd: ”För militärt bruk utformade fartyg och båtar.”

Handelsministern talar om kustbevakning och smuggeljakt. Man får ett intryck av att han närmast jämför med våra egna fredliga svenska tulljagare på patrull i Roslagen eller något sådant. Om det är sådana uppgifter man vill lösa, köper man inte dyra torpedbåtar bestyckade med torpeder och Boforskanoner och med 30 mans besättning.

Det finns en annan kufisk formulering i handelsministerns svar. Han säger att marinstridskrafterna har andra funktioner än att påverka läget inne i landet. Det är första gången jag hört en sådan strikt uppdelning av ett lands försvarskrafter i olika vapengrenar. Om det skulle gälla kunde vi ju 1962, när Indien och Kina slogs för fullt uppe i Himalaya, ha sålt krigsfartyg på löpande band till bägge två, eftersom de uppenbarligen inte hade någon stridsaktivitet på havet.

Jag vill alltså ställa min andra följdfråga till handelsministern: Är Spicabåtarna att betrakta som krigsmateriel?

Om svaret på de här bägge frågorna är ja, då vill jag be handelsministern, för det tredje, förklara hur han har kommit fram till slutsatsen i interpellationssvaret att de allmänna riktlinjerna har följts och att någon omprövning av beslutet inte är aktuell.

Slutligen en sista fråga. Jag har fått vissa uppgifter om att det planeras försäljning av ytterligare Spicabåtar inom en nära framtid. Är detta sant och, i så fall, kan handelsministern närmare redogöra för vad det rör sig om?

Fredagen den
18 mars 1977

*Om villkoren för
svensk vapenexport*

Herr handelsministern BURENSTAM LINDER:

Herr talman! På herr Söderqvists första fråga går det bra att hänvisa till det svar som jag redan har gett på interpellationen. Jag vill upprepa vad jag där sade: "Sedan den egentliga gerillaverksamheten upphörde i slutet av 1950-talet återstår i gränsområdet mot Thailand en del väpnade och inbördes rivaliserande grupper. Dessa grupperns verksamhet har under senare tid påtagligt mattats men kvarstår och kräver uppmärksamhet vid bedömningen. Något inbördeskrig är det inte fråga om."

Att jag gjorde det påpekandet att det inte är fråga om ett inbördeskrig sammanhänger med att herr Söderqvist i sin interpellation hävdade att det gällde ett inbördeskrig.

På den andra frågan vill jag svara att det är självklart att det rör sig om krigsmateriel, och det är ingen som har gjort gällande något annat heller. Om det inte vore krigsmateriel, skulle ju frågan inte ha prövats mot den kungörelse som vi diskuterar f. n.

Hur man kan komma fram till detta beslut har jag motiverat i mitt svar till herr Söderqvist. Låt mig understryka att sådana beslut självfallet är mycket grannliga – det är alltid svårt att dra gränser, hur utförliga texter i propositioner än görs.

I riktlinjerna heter det att export inte bör beviljas bl. a. till stat som har inre väpnade oroligheter. Det är klart att detta begrepp kan ges flera olika tolkningar, men det är också uppenbart att det i det här sammanhanget måste röra sig om oroligheter som har ett klart deklarerat politiskt syfte och som också har en viss omfattning och utbredning samt en enhetlig ledning. Det får således inte bara röra sig om t. ex. enskild piratverksamhet eller tillfälligt uppblussande stamfejder. Förhållandena i olika länder är ofta olikartade. Man finner vid en hastig blick på kartan en mångfald former av inre väpnade oroligheter, vilket innebär att de måste analyseras från fall till fall, och givetvis på grundval av ett så omfattande referensmaterial som det över huvud taget är möjligt att ta fram.

Jag anser att man också måste göra en skillnad mellan vad för sorts materiel det är fråga om – detta sägs uttryckligen i propositionen om riktlinjer för vapenexport, där man skiljer mellan utpräglat defensiv materiel och offensiv materiel. Därför finns det faktiskt anledning att i det här fallet påpeka att det handlar om båtar. Båtar kan ju gärna inte ta del i någon sorts krigföring uppe i några berg eller i väpnade oroligheter eller hur herr Söderqvist vill definiera vad det är som man kräver att uppmärksamheten skall riktas på mot bakgrund av villkoren för vapenexporten.

Med detta tror jag, herr talman, att jag har besvarat de frågor som herr Söderqvist ställde. Låt mig i anslutning till frågan om exporten av båtar också poängtera att narkotikasmugglingen verkligen inte är något som man kan ta lättvindigt på; det är ju högt sofistikerade verksamheter med mycket pengar bakom ryggen och utrustningar därtill för att sno sig undan de kontroller som man måste upprätthålla. Jag tror att det

med det växande narkotikaproblem som vi har fått i Sverige finns all anledning att ha uppmärksamheten riktad på vad som kan göras i olika avseenden för att försvåra, till att börja med odlandet av narkotikaväxter i dessa områden men sedan naturligtvis också utfraktningen och vidareforslandet av dessa för inte minst Sverige så utomordentligt bekymmersamma produkter.

Herr NORDIN (c):

Herr talman! Jag skall till skillnad mot herr Söderqvist inte ifrågasätta huruvida handelsministern handlat riktigt i denna fråga. Jag tror nog att tolkningen just i det här fallet kan vara riktig mot bakgrund av de bestämmelser som nu gäller. Vad jag skulle vilja ta upp är i stället själva principfrågan.

Det är vid det här laget drygt 20 år sedan man slog fast den gällande principen. Om denna princip, nämligen att vapenexport är förbjuden, råder kanske fortfarande inga delade meningar, utan de undantag som görs bekräftar bara regeln. Men på dessa 20 år har det hänt väldigt mycket. Den tekniska utvecklingen har gått oerhört snabbt, och de vapen som var moderna för 20 år sedan är högst omoderna i dag. Gränsdragningen mellan offensiva vapen och defensiva vapen är över huvud taget inte gjord i de riktlinjer som nu gäller.

Det finns en sak till – och den skymtade också fram i herr Söderqvists interpellation – nämligen definitionen av vad som är väpnad inre konflikt. Någon närmare definition av detta finns inte i nuvarande riktlinjer. Enligt min mening, herr talman, borde tiden nu vara inne att en sådan definition görs både av skillnaden mellan offensiva och defensiva vapen och av vad som är väpnad inre konflikt. Då skulle vi slippa ifrån de här debatterna – som nu återkommer oftare och oftare – där man visar upp ett enskilt fall och menar att det kan vara diskutabelt.

Allra sist, herr talman, vill jag betona att vi måste ha klart för oss att vi aldrig helt kan förbjuda vapenexport. Om vi i vårt land skall upprätthålla tron på vår neutralitet, måste vi ha en egen krigsmaterielindustri. Den är för sitt liv beroende av att få byta både varor och tjänster med andra krigsmaterielproducenter. Men det är ett byte som skall ske mellan jämställda nationer, och till den nationsgruppen hör avgjort inte Malaysia.

Herr SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Handelsministern slingrar sig i den här frågan, och något annat var kanske inte att vänta.

Vad min första följdfråga beträffar rör det sig här, som herr Nordin så riktigt påpekade, om definitioner. Om man tar i beaktande de uppgifter som har lämnats från Malaysia om striderna som pågår där, kan man inte på något sätt förneka att där förekommer väpnade inre oroligheter. Jag kan inte förstå hur man kan göra någon annan bedömning av händelserna där. Det är den ena sidan av saken.

Den andra sidan berörde jag i min andra fråga, som gällde om han-

Fredagen den
18 mars 1977

*Om villkoren för
svensk vapenexport*

delsministern medger att de sålda båtarna är krigsmateriel. Han talade i sitt interpellationssvar om kustbevakning och försökte göra gällande att de var något slags medel för att bekämpa narkotikasmuggling osv. Det är ju att gå helt och hållet förbi det faktum det är fråga om. Man behöver inte, som jag har sagt tidigare, köpa motortorpedbåtar för att bekämpa smuggling, utan båtarna är naturligtvis avsedda att ingå i marina styrkor. Det är självfallet, och det är därför jag vill ha en precisering.

Det finns också en annan aspekt på begreppet inre oroligheter som jag vill återvända till. Jag ber att få läsa upp ett avsnitt ur propositionen 1971:146, där man anlägger några andra synpunkter på saken som också bör tas med i bedömningen. Där står följande:

”Starka utrikespolitiska skäl talar vidare mot att Sverige exporterar krigsmateriel, som kan bli utnyttjad för att undertrycka mänskliga rättigheter. Även om denna princip redan nu kan sägas vara vägledande för praxis i tillståndsärenden, är det angeläget att det uttryckligen slås fast som en grundläggande regel att export inte kan medges i dessa fall. Regeln avses medföra ökad restriktivitet i fråga om urvalet av mottagare för svensk krigsmaterielexport i överensstämmelse med det allmänna syftet som jag förut har angett för de nya riktlinjerna. Regeln bör uttryckas så, att tillstånd inte skall ges för export av krigsmateriel till stat, som på grund av deklarerade avsikter eller rådande politiska förhållanden kan antas använda materielen för att undertrycka mänskliga rättigheter som anges i FN-stadgan.”

Det var dåvarande departementschefens föredragning i den här frågan.

Regeringen i Malaysia är utan tvivel inte särskilt progressiv. Den förtrycker verkligen sina medborgare i många fall, och det är därför man har fått en upprorsrörelse i landet.

Jag skulle ytterligare vilja fråga handelsministern: Har ni tagit någon hänsyn till det som är fastslaget i den här propositionen och som riksdagen har beslutat? Det hör ju också till övervägandena. Och låt oss slippa höra talas om narkotika och sådant, för det hör inte hit!

Herr handelsministern BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Den prövning som är gjord i det här fallet har uppenbarligen gjorts med hänsyn till de olika kriterier som är formulerade i den regeltext som här gäller.

Låt mig också säga att marinen uppenbarligen fullgör en kustbevakningsuppgift. Jag har inte försökt göra gällande i mitt svar att detta är någonting annat än kustbevakning, dvs. vad en marin ägnar sig åt. I detta fall har man faktiskt också till uppgift att försöka hindra en hel del av den smugglingstrafik med narkotika som pågår. Även om herr Söderqvist rycker på axlarna åt detta vill inte jag göra det.

Till herr Nordin skulle jag vilja säga att de frågor som vi nu diskuterar har blivit föremål för principiella beslut från riksdagens sida – inte för tjugo år sedan utan faktiskt så sent som 1971. Det är väl antagligen så att hur utförligt man än försöker skriva i förarbeten och uttalanden

i propositioner, så kommer det alltid att bli svåra gränsdragningsfall. Jag tror inte man kommer ifrån det.

Nu föreligger i riksdagen en motion som går ut på att man på nytt skall överväga om man kan klarare precisera de regler som skall gälla i dessa grannliga spörsmål. Självfallet får utrikesutskottet och riksdagen ta ställning till hur man skall behandla den motionen.

Min erfarenhet, efter att ha hållit på ett tag med dessa frågor, är att så oerhört mycket mera ledning kan man faktiskt inte få, även om man skulle göra en förnyad granskning som bara gick ut på att försöka precisera. Om man helt ville ändra ambitionsgraden, skulle man givetvis få sätta sig ned och utforma nya regler.

Den distinktion som jag i ett tidigare inlägg använde mellan offensiva och defensiva vapen har man också tagit hänsyn till i den regeltext som finns från år 1971. Det är alltså inte någonting som bara är påklustrat efter hand i våra försök till bedömningar, utan det finns alldeles klart frånsagt att man gör denna skillnad på den här punkten.

Herr SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag tycker det är erbarmliga argument som handelsministern kommer med när han t. ex. börjar tala om att skilja på marina stridskrafter och arméstridskrafter. Det kan man inte göra, som jag påpekade tidigare. Här har vi bestämmelserna. Det förekommer beväpnade grupper och väpnade inre oroligheter i Malaysia. Detta har inte handelsministern förnekat, och det är också svårt att förneka. Krigsmateriel får inte exporteras till ett sådant land, och därmed får man inte skilja på om det är fartyg – alltså marin krigsmateriel – eller om det är flygplan, stridsvagnar eller vad det kan vara. Handelsministern kan inte sitta och dela upp på det sättet. Krigsmaterielexport är förbjuden under sådana omständigheter.

Med samma motivering skulle man kunna säga att om det pågick stridsaktivitet i kustområdena eller på havet utanför, så skulle vi dock kunna sälja exempelvis terrängfordon eller stridsfordon till Malaysia. Det är ju helt ologiskt.

Jag vill återvända till detta med kustbevakning. Vill man ta itu med narkotikasmuggling eller annat som handelsministern tycks vilja tala om här, så är det bättre att förstärka tullen eller motsvarande organ som kan finnas i den stat det gäller. För det behöver man inte stridsfartyg, det är fullt klart. Det är alltså ett sidoargument, som inte hör hit, som handelsministern försöker dra in i debatten här.

I mitt första anförande frågade jag om det finns planer på att sälja ytterligare Spicabåtar. Det har jag inte fått något svar på.

Herr NORDIN (c):

Herr talman! Jag vill till handelsministern bara säga, eftersom jag utgår från att han tänker sitta kvar på sin stol under åtskilliga år, att jag tror att han skulle ha glädje av att i sin ämbetsutövning kunna ha litet fastare

Nr 90

Fredagen den
18 mars 1977

*Om villkoren för
svensk vapenexport*

Fredagen den
18 mars 1977

*Om ökad rättvisa i
fråga om boende-
kostnaderna vid
olika besittningsfor-
mer*

normer att gå efter. Herr Burenstam Linder kommer nämligen att i framtiden möta svårare vapenexportproblem än i det här aktuella fallet.

Jag erinrar mig en överläggning som vi hade i konstitutionsutskottet för några år sedan, när den gamla regeringen hade sysslat med vapenexportaffärer av litet mer diskutabel natur. Det gav mig anledning att fundera över om inte tiden borde vara mogen för litet bättre regler, så att regeringen inte i onödan hamnar i blåsväder. Det gjorde den gamla regeringen på sin tid.

Herr handelsministern BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Det finns icke några andra tillstånd beviljade till export av Spicabåtar. I den mån det skulle framkomma att Karlskronavarvet har några kontakter med andra länder om försäljning av sådana båtar får frågan självfallet prövas på samma sätt som skett i det nu aktuella fallet.

Om det går att precisera riktlinjerna, så utmärkt! Det skulle vi väl alla vara mycket glada över – inte minst jag som ibland har att ta ställning till de här frågorna. Men jag tror att det är mycket svårt att – i situationer som är varierande från land till land och som växlar genom tiden – i lag och i förarbeten till lag komma fram till verkligt hanterbara och i alla dessa olika fall tillämpbara kriterier.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om ökad rättvisa i fråga om boendekostnaderna vid olika besittningsformer

Fru statsrådet FRIGGEBO erhöll ordet för att besvara herr Bergmans (s) den 17 februari anmälda interpellation, 1976/77:100, till fru bostadsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Bergman har i en interpellation frågat bostadsministern vilka konkreta åtgärder som kommer att vidtas för att bereda ett kommande förslag om ökad ekonomisk rättvisa i fråga om boendekostnaderna vid olika besittningsformer. Enligt fastställd ärendefördelning är det jag som har att besvara interpellationen.

Herr Bergman har i sin interpellation i huvudsak tagit upp reglerna för villabeskattningen och bostadslångivningen. I regeringsförklaringen slås fast: "Valfrihet och likvärdiga boendekostnader mellan olika upplåtelseformer skall eftersträvas. Rätten att göra avdrag för räntekostnader bibehålls."

Som herr Bergman själv redogör för beslöt riksdagen hösten 1974 med stor majoritet att ändra reglerna för bostadsfinansieringen så att skillnaden i boendekostnader mellan de olika dispositionsformerna äganderätt, bostadsrätt och hyresrätt minskade jämfört med tidigare. Riksdagens beslut innebar att den skattefördel som småhusägare har genom möjligheten att

dra av räntor vid inkomstbeskattningen balanserades av en lägre garanterad räntesats för statligt belånade bostads- och hyresrättslägenheter. De garanterade räntesatserna under första året av lånetiden bestämdes för nybyggda bostäder till 3,9 % för hyres- och bostadsrättslägenheter och till 6 % för småhus som bebos av ägaren.

Om man – som statsmakterna gjorde år 1974 – väljer att balansera en skattefördel med en lånefördel, så ligger det i sakens natur att rättvisa bara kan skapas vid *en* marginalskattesats. De av riksdagen valda räntenivåerna ger en godtagbar rättvisa för kapitalkostnaderna för nybyggda lägenheter vid en marginalskatt på drygt 50 %.

Bostadsfinansieringssystemet har nu tillämpats i drygt två år. Bostadsdepartementet följer självfallet uppmärksamt hur systemet fungerar. Skulle denna uppföljning visa att systemet behöver ses över kommer jag att ta initiativ till en översyn. Det synes realistiskt att räkna med att en sådan översyn behöver göras under de närmaste åren.

Ett speciellt problem med den nu använda metoden för utjämning mellan besittningsformerna är frågan om de s. k. överkostnaderna. Den nyss redovisade utjämningen gäller nämligen bara den del av fastighetskapitalet som ryms inom det s. k. pantvärdet. Pantvärdebeloppen justeras successivt med hänsyn till prisutvecklingen, och de normer som används för pantvärdet ses fortlöpande över. I de fall produktionskostnaderna trots det överstiger detta värde blir räntan på lån för dessa överkostnader olika tungt att bära beroende på vilken besittningsform det är fråga om. För dem som äger sin bostad gäller den allmänna regeln om rätt till avdrag för skuldräntor vid inkomstbeskattningen. För hyreslägenheter gäller att räntan får betalas fullt ut av hyresgästerna via hyran. I bostadsrättsfallet blir kostnaderna beroende av om lån för överkostnaden tas upp av bostadsrättshavaren direkt eller av bostadsrättsföreningen.

Frågan om överkostnadernas storlek samt hur dessa skall finansieras vid upphandling i konkurrens har berörts i byggadministrationsutredningens betänkande Bostadsverket (SOU 1976:26). Betänkandet har remissbehandlats och bereds f. n. i bostadsdepartementet. Frågan har också nyligen aktualiserats av bl. a. HSB och Riksbyggen. Den fortsatta behandlingen av problemet med överkostnader måste enligt min mening grundas på utjämningssyftet bakom riksdagsbeslutet år 1974.

Vid sidan av överkostnadsproblemet finns det ytterligare ett område som har betydelse i detta sammanhang. Generellt sett ger eget arbete en betydande avkastning jämfört med det fall då man med beskattade medel betalar andra för att få arbetet utfört. Jag tänker på den möjlighet småhusägarna har att utföra vissa arbetsuppgifter själva. Samma valmöjlighet har i princip också bostadsrättshavarna i en bostadsrättsförening. I teorin finns också denna möjlighet för hyresgäster i samband med förhandlingar om hyran. I praktiken har dock möjligheterna att vid dessa förhandlingar ta upp frågan om fördelning mellan eget arbete och hyrt arbete inte utnyttjats.

Hyresrättsutredningens första delbetänkande (SOU 1976:60) innehåller

Om ökad rättvisa i fråga om boendekostnaderna vid olika besittningsformer

Fredagen den
18 mars 1977

*Om ökad rättvisa i
fråga om boende-
kostnaderna vid
olika besittningsfor-
mer*

förslag till lag om förhandlingsordning på bostadshyresmarknaden. Förslaget innebär att företrädare för hyresgästerna skall kunna påkalla förhandlingar om bl. a. hyresvillkoren och övriga boendeförhållanden. En ordning av den typ hyresrättsutredningen skisserar ger självfallet hyresgäsföreträdarna möjlighet att förhandla om vilka kostnadsposter som skall ingå i hyran. Betänkandet remissbehandlas f. n., och det är min förhoppning att proposition skall kunna föreläggas riksdagen under detta år.

Sammanfattningsvis är svaret till interpellanten att riksdagen under nästa budgetår kommer att föreläggas förslag som bl. a. berör skillnaderna mellan besittningsformerna – överkostnaderna i bostadsproduktionen och förhandlingsordningen på hyresmarknaden. Frågan om ytterligare åtgärder inom ramen för bostadsfinansiering och bostadsbeskattning följs kontinuerligt inom bostadsdepartementet.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret, även om jag inte känner någon tacksamhet när det gäller svarets innehåll.

Innan jag kommenterar svaret vill jag gärna redogöra för de utgångspunkter jag hade för min interpellation. Bostadsminister Elvy Olsson har nämligen gjort följande uttalande: "Ett av många skäl till att folk vill bo i småhus är att detta är ekonomiskt mer fördelaktigt än att bo med bostadsrätt eller att hyra sin bostad." I samband med detta uttalande sade också bostadsministern att hon hoppades att den borgerliga regeringen under mandatperioden skulle kunna lägga fram ett konkret förslag när det gäller hur ekonomisk rättvisa mellan de olika boendekategorierna skall skapas. Ett sådant förslag skulle följaktligen kunna läggas fram före 1979 års utgång i bästa eller – om man så vill – sämsta fall, i varje fall inte senare.

Fru Olssons uttalande innebär ett entydigt besked och ett klart ståndpunktstagande i fråga om bedömningen av hur det i dag ser ut på bostadsmarknaden både beträffande nyproduktion och beträffande nuvarande bostadsbestånd – det görs ingen uppspaltning av detta – och det redovisar klara ambitioner att angripa själva grundfrågan. Svaret redovisar i detta avseende motsatsen. Jag hittar inte några klara besked där. Svaret innebär tvärtom ett försök att glida ur det här greppet genom att tala om helt andra saker.

Jag blev glad när jag läste det uttalande som bostadsministern hade gjort. Min långa erfarenhet av samarbetet med bostadsministern gav mig anledning att tro att det var mycket allvarligt menat. Jag kände det så, och därför var jag mån om att nu få till stånd en diskussion så att man kunde få veta i vilka former ett sådant här förslag skulle förberedas och så att vi kunde få alla krafter samlade kring bra åtgärder. Denna fråga är nämligen svår att lösa, eftersom den är så laddad med sprängstoff i den politiska debatten att känslor kan ta överhand över saklighet och förnuft. Därför är det viktigt att den här frågan får en seriös behandling.

Jag såg fram mot det efter bostadsministrernas uttalande.

Riksdagen fattade, som jag har berört i min interpellation och som statsrådet också sade, 1974 beslut om att via finansieringen försöka skapa rättvisa i fråga om boendekostnaderna.

Statsrådet säger i svaret att beslutet fattades med stor majoritet. Den kunde inte ha varit större; ingen röstade emot, även om moderaterna gärna vill glömma det – i varje fall kan man tro det.

Vi var alla eniga om att det förelåg stora skillnader mellan dem som bodde i en villa som de ägde och dem som bodde i bostadsrätts- och hyreshus. För att ändra på det var alla partier överens om att tillämpa skilda räntor på de statliga lånen.

Det var en händelse i svensk politik som märkligt nog inte väckte stor uppmärksamhet. Man behöver bara gå tillbaka till tidningsdiskussionen och protokollen från debatten här i riksdagen ett halvår dessförinnan för att finna att det var en märklig sak som hade inträffat. Dessförinnan kunde man nämligen inte nämna ordet villa, gäldränteavdrag eller småhus förrän folk fick tankeverksamheten förstörd. Därför tyckte jag att det här beslutet var en stor framgång, även om den konkreta utformning som beslutet fick inte var särdeles rationell – det vill jag gärna säga; det är fel väg att gå.

Det finns inte något parti – låt vara att vi inte vet hur det parti som betecknas med ett minus i våra papper så småningom kommer att ställa sig – som i riksdagen talat för eller yrkat på att gäldränteavdrag för räntekostnader, framför allt i bostadshus, inte skall gälla i detta sammanhang, även om enskilda ledamöter i flera partier kan ha den meningen.

Därför fanns det förutsättningar att få till stånd en diskussion om hur man bör lösa problemet att minska olikheten i kostnader mellan olika boendeformer. Som ett första steg valde man då att gå via finansieringen. Men det dröjde bara ett år tills de borgerliga partierna försökte sudda ut vad de hade ställt till med i denna enighet. Då vi hade att ta ställning till taxeringsgränserna, villaschablonerna och villaavdragen fick de med lottens hjälp – de hade tur den gången – en ändring till stånd och minskade därmed effekten av den utjämning som de hade varit med om att skapa ett år tidigare. Det hade inte ens framförts som önskemål från villaägarna, men man fann det opportunt att gå före för att ställa sig väl med de kretsarna.

Vi är nu inne på tredje året sedan beslutet fattades. Det finns därför skäl att ta en rejäl titt på resultatet. Var det här en riktig väg? Räcker detta? Har vi löst hela problemet i och med det? Beslutet 1974 gällde ju bara nyproduktionen och ingenting annat. Finns det andra vägar att gå?

Jag har personligen sysslat med den här frågan i utredningssammanhang. Det är i en begränsad del av småhusen i begränsade delar av landet som det här är ett problem. Huvudparten av småhusägare ute i landet berörs inte av problemet – de har varken sådana räntekostnader eller sådana inkomster att lösningen av det här problemet spelar någon roll

Nr 90

Fredagen den
18 mars 1977

*Om ökad rättvisa i
fråga om boende-
kostnaderna vid
olika besittningsfor-
mer*

Fredagen den
18 mars 1977

*Om ökad rättvisa i
fråga om boende-
kostnaderna vid
olika besittningsför-
mer*

för dem. Det är för dem som har stora hus, räntekostnader och goda inkomster som det här spelar någon roll. Det är viktigt att komma ihåg, men det kanske bör tas upp i någon annan diskussion; jag vill bara ha nämnt det.

Jag hade hoppats att vi skulle få till stånd en utredning, men det blir tydligen inte så. I svaret berörs några marginella, sidoordnade företeelser på bostadsområdet, sett från den här utgångspunkten, som skulle kunna lindra de här effekterna. Jag har svårt att se det som några större saker. Jag är ledsen över att statsrådet inte kan biträda bostadsministrernas uppfattning i den här frågan.

Låt mig kommentera vad statsrådet säger om överkostnaderna. Jag skall inte gå in på den aktuella debatten – den får vi väl tillfälle att ta upp när bostadsfrågan och skrivelsen från HSB och Riksbyggen skall behandlas i riksdagen.

Överkostnader är ett begrepp som förekommit så länge vi haft lånetaksberäkningen. Överkostnader som bottnar i höjda byggnadskostnader skall klaras med hjälp av vad som i detta sammanhang kallas för tidskoefficienten – det är ett odrägligt ord. Det innebär att man anpassar lånetaket med hänsyn till byggnadskostnadsutvecklingen. Den regleringen skall alltid göras. Den har inget samband med olika upplåtelseformer – den gäller lika för alla. Vad som kan bli aktuellt är, såvitt jag kan begripa, att man bygger småhusen finare och bättre – jag skall inte säga luxuösare – än vad staten anser motsvara normalkostnad för ett hus. För den kostnad som ligger så att säga ovanför lånetaket får man då inte räntegaranti, och man får alltså en högre kapitalkostnad. Samma förhållande gäller flerfamiljshusen. Beträffande de senare kan man reglera detta enkelt genom att inte tillåta statliga lån i bostadshus som har högre standard än vad samhället har utgått från när lånevillkoren fixerats. Men frågan om överkostnaden måste lösas oavsett och oberoende av hur vi ser på frågan om lika villkor för olika upplåtelseformer.

Beträffande den andra frågan som togs upp i svaret – ställningstagandet efter hyresrättsutredningens förslag om förhandlingsrätt för hyresgästerna – är det intressant att notera att statsrådet säger att villaägarna har en fördel jämfört med andra, nämligen en obeskattad arbetsinsats. Den tror man sig förhandlingsvägen kunna få tillämpbar även vid hyresrätt. Det är väl litet sött att tro att människor som bor i flerfamiljshus skall återgå till att själva städa trappuppgångar och källare. Jag har gjort det själv i min ungdom – jag har levt i flerfamiljshus hela mitt liv – och jag minns mycket väl hur det fungerade. Det gick bra för de människor i vilkas vardagsliv det ingick att städa golv och sådant. Men i andra bostadsområden, där sådant inte var familjernas vardagsvanor, var det arbetet bortlejt. Och nu har de vanorna spritt sig till praktiskt taget alla hyreshus. Man har alltså lejd arbetskraft för att utföra städning i trappuppgångar, källare, vindsutrymmen, uteområden osv.

Det är inte så konstigt att det är annorlunda i villaområdena. På det privata fältet kan man sköta sin byk själv, men på det kollektiva fältet

Fredagen den
18 mars 1977

*Om ökad rättvisa i
fråga om boende-
kostnaderna vid
olika besittningsför-
mer*

är det inte så enkelt. Det är därför jag anser att det är litet sött att tro att man den vägen skall kunna locka med en skattefri arbetsinsats. Benägenheten att försöka hitta former för att smita ifrån skatt tycker jag dessutom att man borde lägga bort. Vi får försöka finna bättre lösningar den dag då hyresgästerna på hela hyresmarknaden får bättre förhandlingsmöjligheter. Det har inget som helst samband med att skapa lika villkor mellan de olika upplåtelseformerna äganderätt, bostadsrätt och hyresrätt.

Jag är som sagt besviken över svaret. Jag hade hoppats att vi skulle få en seriös analys och ett ställningstagande i lugn och ro. Jag tror naturligtvis inte att vi blir av med gäldränteavdraget, även om det i och för sig vore berättigat att försöka finna former för att ersätta det, men jag hade hoppats att vi i det system som vi nu har gått in för skulle kunna få en bättre balans mellan de olika upplåtelseformerna. Jag har tolkat svaret så att vi skall leva med det förhållandet att det skall vara ekonomiskt mer fördelaktigt att bo i en villa som man äger än att disponera sin lägenhet med bostadsrätt eller hyresrätt. Jag förmodar att bostadsministern och många med henne nu kan skrinlägga förhoppningarna om att det skall bli en proposition i denna fråga före utgången av budgetåret 1978/79.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag tror att det finns minst två orsaker till att så många människor i dag föredrar att bo i småhus.

För det första har många flerfamiljshusområden mycket stora brister både i den inre och i den yttre miljön. Det har gjort att många människor som haft de ekonomiska möjligheterna flyttat från dåliga flerfamiljshusområden. Knappast några resurser har ställts till förfogande för att förbättra flerfamiljshusområdena eller för att vidareutveckla flerfamiljshusboendet i övrigt.

För det andra har de absurt förmånliga villkoren för småhusägande, bl. a. genom skattepolitiken, drivit fram småhusvägen, som nu för kommande byggnadsperiod tar inte mindre än 74 % av nyproduktionen i anspråk.

Det finns många aspekter att lägga på småhusboendet som sådant. Och jag tror att det är dags att ställa frågan: Har samhället råd att i tätorter i så hög grad prioritera småhusboendet? Vilka blir de sociala och ekonomiska följderna i framtiden? Det är dyrare från samhällssynpunkt att bygga småhus – från energisynpunkt därför att ett småhus förbrukar 50 % mer energi än en genomsnittlig lägenhet, från kommunikationssynpunkt och marksynpunkt därför att småhus kräver tre à fem gånger så mycket mark som flerfamiljshuslägenheten med samma utrymmesstandard, osv. – man kan på detta sätt fortsätta och räkna upp fördelarna med flerfamiljshus jämfört med småhusboendet i tätorter.

Men den frågan som vi skall debattera i dag är den ekonomiska orättvisa som råder mellan olika boendeformer, dvs. mellan småhus- och fler-

Fredagen den
18 mars 1977

*Om ökad rättvisa i
fråga om boende-
kostnaderna vid
olika besittningsfor-
mer*

familjshusboende. Jag vill rikta en fråga till fru Friggebo med detsamma: Kan det vara rimligt att en boendeform får finansiera en annan i så hög grad som det är fråga om i detta fall? Ty det är vad som sker i dag. Småhusboendet bär inte sina egna kostnader, utan det finansieras i hög grad av stat och kommun via skattepolitik och kommunala subventioner. Det innebär i praktiken att de människor som bor i flerfamiljshusen och som själva har en hyra på 1 000 kr. i månaden för en trea via sin skattsedel betalar för småhusboendet.

Villaägaren gynnas på många sätt framför hyresgästen i flerfamiljshuset:

1. Villaägaren betalar mindre skatt än andra i samma inkomstlägen, eftersom han kan dra av en stor del av sina boendekostnader vid deklarationen. Förutom skuldräntorna, det s. k. underskottet, kan han dra av tomträtsavgiften, om han inte äger tomten. En villaägare kan genom ränteavdragen årligen tjäna mellan 4 000 och 10 000 kr. i minskad skatt, och ju högre inkomsten är och ju dyrare bostaden är, desto större blir denna typ av subvention. Det är avdragsrätten som gör att det blir upp till 40 % billigare att äga än att hyra sin bostad.

2. Han får bostadsbidrag förmånligare än andra, eftersom han får dra av 4 000 kr. av sitt "underskott", i realiteten av sina boendekostnader, innan bidraget beräknas.

3. I motsats till den som hyr sin bostad kan han tillgodoräkna sig den långsiktiga vinsten på de statliga räntesubventionerna.

4. I många kommuner tar man inte ut de verkliga tomt- och anläggningskostnaderna för småhusen utan subventionerar varje hus med 20 000 kr. eller mer – också det en generös gåva från skattebetalarna.

5. I t. ex. Stockholm subventionerar kommunen varje år tomträtsavgifterna med 40 milj. kr.

6. Inte bara anläggningskostnaderna utan också driftkostnaderna blir högre för glesbebyggelse än för tätare bebyggelse – för väghållning, för avlopp, för postgång, för kollektivtrafik osv. Dessa kostnader bärs i mycket ringa grad av dem som bor i småhusområden, utan de får betalas av människorna i flerfamiljshusområdena.

7. Den allra största förmånen för villaägarna är förstas inflationsvinsten – de arbetsfria och praktiskt taget skattefria vinsterna på 15 000–20 000 kr. om året, som nu snarare är regel än undantag. Bara genom att bo tjänar villaägaren 100 000 kr. på fem år. Detta är ett orimligt förhållande.

Alla de förmåner för villaägarna som jag här rabblat upp pekar i en riktning, nämligen att ju dyrare en bostad är ur samhällsekonomisk synvinkel, desto mindre andel av de verkliga kostnaderna bärs av de boende.

Det är självklart att ett sådant system driver fram en efterfrågan på bostäder, som samhällsekonomiskt är kostsamma men som för den enskilde är fördelaktiga eftersom han själv slipper betala de verkliga kostnaderna.

Orättvisorna mellan de olika boendeformerna är uppenbara, och de måste upphöra. 1974 års riksdagsbeslut var långt ifrån tillräckligt. Det

visar siffrorna från dagens verklighet.

Man behöver inte, fru Friggebo, företa någon uppföljning eller översyn, som det heter i svaret, för att konstatera det här förhållandet. Det behövs initiativ nu. Men fru Friggebo utlovar inte några som helst konkreta åtgärder. Hon är inte ens säker på att det behövs några initiativ om, heter det i svaret, systemet behöver ses över. Då kan fru Friggebo möjligen tänka sig att rätta till orättvisorna. Är inte de siffror och de tendenser som finns på bostadsmarknaden nog för att fru Friggebo skall inse att det behövs åtgärder för att bryta den nuvarande utvecklingen?

Även om fru Friggebo inte har för avsikt att svara dristar jag mig att fråga: Måste inte hela bostadsfinansieringssystemet ändras, dels för att skapa rimliga bostadskostnader för människor i flerfamiljshus – för det horribla är ju att samtidigt som det är billigare och man tjänar på att bo i småhus så är det oerhört dyrt att bo i flerfamiljshus –, dels för att se till att rättvisa kommer till stånd mellan olika boendeformer, bl. a. så att det blir rättvisa när det gäller att betala och stå för sina egna kostnader?

Jag vill också fråga: Vilka förändringar – för det är ganska uppenbart att det måste komma förändringar till stånd även om inte regeringen inser det – vill fru Friggebo föreslå för att åstadkomma det som måste göras? Och är det, fru Friggebo, ur samhällsekonomisk synpunkt försvarbart med ett småhusbyggande som uppgår till 75 % av nyproduktionen?

Fru statsrådet FRIGGEBO:

Herr talman! Låt mig först klargöra att vad vi här talar om är skillnader i olika upplåtelseformer – hyresrätt och äganderätt – och inte frågan om hur husen skall se ut, om de är små eller stora.

Herr Bergman tolkade svaret så att vi skall leva med orättvisor. Då tycker jag att han läst litet dåligt i svaret. Vad jag säger här är ju: "Det synes realistiskt att räkna med att en --- översyn behöver göras under de närmaste åren." Och detta kan man också koppla ihop med regeringsförklaringens allmänna uttalande: "Valfrihet och likvärdiga boendekostnader mellan olika upplåtelseformer skall eftersträvas."

Herr Bergman och jag är överens – och jag kan också dela fru Lantz synpunkter i vissa delar – när det gäller beskrivningen av verkligheten och de faktiska förhållandena, nämligen att det finns skillnader i boendekostnader beroende på upplåtelseform.

Herr Bergman hade en del synpunkter på hur översynsarbetet skulle bedrivas. Det tycker jag delvis är en formfråga. Men det är alldeles självklart att när vi kommer fram med ett förslag i den ena eller andra formen, så måste det förankras genom remissförfarande och liknande. Det tycker jag är delvis ointressant.

Herr Bergman förde sedan ett resonemang om överkostnaderna. Det problemet löser man inte genom att exempelvis tillåta statlig upplåning endast upp till en viss nivå. Det finns ju i dag andra möjligheter att finansiera be-

Nr 90

Fredagen den
18 mars 1977

*Om ökad rättvisa i
fråga om boende-
kostnaderna vid
olika besittningsfor-
mer*

Fredagen den
18 mars 1977

*Om ökad rättvisa i
fråga om boende-
kostnaderna vid
olika besittningsför-
mer*

byggelse, och man kan då ändå tillgodogöra sig vissa fördelar.

När det gäller frågan om att möjliggöra för hyresgäster att ha synpunkter på vad de vill betala eller inte betala i hyra tycker jag att man skall låta dem ha den valfriheten. Det handlar naturligtvis inte om att smita från skatt, utan det handlar om samma valfrihet som om man skall äta hemma eller ute på restaurang. Ingen hävdar väl att man smiter från skatt när man äter hemma i stället för att gå på restaurang.

Det beslut som riksdagen fattade 1974 var delvis ofullständigt, bl. a. för att det riktade in sig framför allt på de senast producerade lägenheterna. Det var också en viktig grund för ett fortsatt arbete och en fortsatt översyn av de här frågorna.

Fru Lantz har rätt i en del av de punkter hon räknade upp. Hon nämnde bl. a. kommunernas politik när det gäller tomt- och anläggningskostnader, där det väl i rättvisans namn skall sägas att kommunerna på senare år väsentligen har ändrat sin politik. När det gäller huruvida man skall bygga små eller stora hus tycker jag att det är mycket viktigt att man har valfrihet och att människor i hög grad skall få avgöra hur de vill bo. Den beskrivning som lämnats om nackdelar, exempelvis i fråga om energin, stämmer inte. Faktum är att det förbrukas lika mycket energi per kvadratmeter i en lägenhet i ett flerfamiljshus som ett småhus. Skillnaden är naturligtvis att lägenheter i småhusen i genomsnitt är väsentligt större än i flerfamiljshusen. Det är delvis en produkt av vissa brister som jag tycker det finns anledning att se närmare på i den översyn vi har talat om.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Kan man dra några slutsatser när statsrådet talar om att införa begränsningar i gäldränteavdraget? Fru Friggebo talar om att de som inte får statliga lån kan privatfinansiera och få goda vinster med gäldränteavdraget. Den enda vägen att komma åt det är att minska gäldränteavdraget. Det var i och för sig en intressant upplysning och ett bra sätt att ingripa i den frågan. Jag hoppas att få se en effekt av den tankegången.

Jag vill rent generellt säga att det är en väsentlig skillnad mellan det som statsrådet säger i svaret och det som bostadsministern säger i sitt uttalande. Det står i svaret: "Bostadsfinansieringssystemet har nu tillämpats i drygt två år. Bostadsdepartementet följer självfallet uppmärksamt hur systemet fungerar. Skulle denna uppföljning visa att systemet behöver ses över kommer jag att ta initiativ till en översyn. Det synes realistiskt att räkna med att sådan översyn behöver göras under de närmaste åren." Alltså tidigast någon gång 1978–1979.

Bostadsministern säger att det är dåligt som det är nu. Och hon väntar sig ett förslag före 1979. Då måste alltså frågan överses, beredas och remissbehandlas i god tid till 1979. Det är en väsentlig skillnad mellan det ställningstagande som statsrådet nu gör och det ställningstagande som bostadsministern gjorde i sitt uttalande.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag är väl medveten om att vi pratar om olika upplåtelseformer, men det är så, fru Friggebo, att de som bor i villor ofta äger sin bostad och de som i bor i flerfamiljshus hyr den. Än så länge är det ganska ovanligt med hyresrätt för småhus. Därför är det viktigt att tala om att det är de som bor i småhus som vältrar över sina kostnader på sådana som bor i flerfamiljshus.

Fru Friggebo säger att det finns skillnader, men hon tar inte avstånd från att det finns sådana skillnader och orättvisor. Jag får väl tolka det precis som jag tolkar svaret, att dessa orättvisor menar fru Friggebo skall finnas kvar, och det kanske t. o. m. är riktigt att de finns.

När det gäller detta med valfrihet på bostadsmarknaden, så måste vi konstatera att det ju i realiteten inte finns någon valfrihet. Det skulle i så fall vara den välbärgades frihet att välja en mycket dyr bostad utan att själv betala för den och den mindre välbärgades frihet att välja vad som blir över och så betala för den välbärgades val av bostad. Det sker ju en kostnadsövervältring från småhusboende till flerfamiljshusboende, och det kan man inte acceptera när det får sådana konsekvenser som det får. Därför måste man bekämpa det, och jag hade trott – precis som herr Bergman – att några förslag i detta avseende skulle komma här i debatten.

Fru Friggebo tror inte på detta att småhusboendet tar mera energi än flerfamiljshusboendet. Men det har presenterats en kunskapsöversikt från regionplanekontoret inom Stockholms läns landsting, där man bl. a. konstaterar följande: "Den årliga energiförbrukningen för det genomsnittliga småhuset har beräknat vara drygt 50 % större än för en genomsnittlig lägenhet i flerfamiljshus." Och det är alldeles självklart att det är dyrare ur energisynpunkt – förutom att det är dyrare ur alla möjliga andra spekter också – med småhusboendet.

Jag har heller inte fått svar på de frågor jag ställde. Är det inte på tiden, fru Friggebo, att vi får en helt annan typ av bostadsfinansiering, så att man kommer till rätta med dessa problem? Eller är det riktigt att orättvisorna skall få bestå?

Fru statsrådet FRIGGEBÖ:

Herr talman! En väsentlig bit av 1974 års beslut bestod ju i att man skulle möjliggöra för människor att hyra även småhus. Och låt mig säga att vi kan väl ännu inte dra de riktiga slutsatserna av det beslutet, för när det gäller produktion av bostäder är det ganska långa tider det handlar om – det gäller projektering, byggande osv. De slutgiltiga konsekvenserna av 1974 års beslut, som var mycket viktigt, har vi ännu inte sett.

Fru Lantz bekräftade precis det jag sade när det gäller energiförbrukningen, att den genomsnittliga energiförbrukningen för en småhuslägenhet ligger 50 % högre än för en flerfamiljshuslägenhet. Ja, självfallet är det så, för småhuslägenheten är ungefär 50 % större. Det betyder att den genomsnittliga förbrukningen per kvadratmeter är lika i ett fler-

Fredagen den
18 mars 1977

*Om ökad rättvisa i
fråga om boende-
kostnaderna vid
olika besittningsfor-
mer*

familjshus och i ett småhus. Faktum är bara att småhuset är större. Bygger man mindre småhus får man mindre elenergiförbrukning, bygger man större flerfamiljshuslägenheter – lika stora som småhuslägenheterna – får man samma energiförbrukning.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Föredrogs och hänvisades
Proposition
1976/77:110 till näringsutskottet

§ 6 Föredrogs och hänvisades
Motion
1976/77:1444 till skatteutskottet

§ 7 Anmälades och bordlades
Konstitutionsutskottets betänkanden
1976/77:29 med anledning av framställning i budgetpropositionen 1977
(prop. 1976/77:100) om anslag under justitiedepartementets verksamhetsområde för budgetåret 1977/78 till vissa kostnader i anledning av allmänna val
1976/77:30 med anledning av granskning av riksdagsbibliotekets förvaltning under år 1976

Finansutskottets betänkanden
1976/77:12 med anledning av i propositionen 1976/77:100 framlagda förslag om vissa anslag för budgetåret 1977/78 inom ekonomidepartementets verksamhetsområde jämte motioner
1976/77:13 med anledning av i propositionen 1976/77:100 framlagda förslag om vissa anslag för budgetåret 1977/78 inom budgetdepartementets verksamhetsområde jämte motioner

Skatteutskottets betänkanden
1976/77:29 med anledning av propositionen 1976/77:100 bilaga 11 i vad avser vissa anslag inom budgetdepartementets verksamhetsområde för budgetåret 1977/78
1976/77:30 med anledning av propositionen 1976/77:100 bilaga 11 i vad avser vissa anslag inom budgetdepartementets (numera inom handelsdepartementets) verksamhetsområde för budgetåret 1977/78 jämte motioner
1976/77:31 med anledning av motioner om vissa ändringar rörande den bokföringsmässiga redovisningen av inkomst av jordbruksfastighet m. m.
1976/77:32 med anledning av motioner om avdrag för bilresor till och från arbetet m. m.
1976/77:33 med anledning av propositionen 1976/77:73 om förlängd tid

för särskilt investeringsavdrag och statligt investeringsbidrag jämte motioner

Nr 90

Fredagen den
18 mars 1977

Lagutskottets betänkanden

1976/77:20 med anledning av motion om viss översyn av namnlagen

1976/77:21 med anledning av motion om rätt till ersättning vid skada på grund av felaktigt tandtekniskt material

Kulturutskottets betänkanden

1976/77:33 med anledning av propositionen 1976/77:100 såvitt gäller anslag till stöd till idrotten jämte motioner

1976/77:34 med anledning av propositionen 1976/77:100 såvitt gäller anslag till statens ungdomsråd samt ungdomsorganisationerna m. m. jämte motioner

Utbildningsutskottets betänkande

1976/77:19 med anledning av propositionen 1976/77:100 såvitt gäller anslag till vuxenutbildning jämte motioner

Trafikutskottets betänkande

1976/77:11 med anledning av propositionen 1976/77:100 såvitt avser utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1977/78 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner

Jordbruksutskottets betänkande

1976/77:14 med anledning av propositionen 1976/77:62 om godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Norge om fiske

Näringsutskottets betänkande

1976/77:22 med anledning av motion om förbud mot reklam från flygplan

§ 8 Anmäldes och bordlades

Motioner

1976/77:1445 av herrar *Lövenborg* och *Hagel*

med anledning av propositionen 1976/77:80 om insatser för samerna

1976/77:1446 av herr *Brännström m. fl.*

med anledning av propositionen 1976/77:85 om åtgärder för försörjningsberedskapen på skoområdet

1976/77:1447 av herr *Sträng m. fl.*

med anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag (1976/77:12) till ändring i lagen (RFS 1975:6) med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet)

Fredagen den
18 mars 1977

Anmälades och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

*Anmälan av
interpellation*

den 18 mars

1976/77:119 av herr *Hermansson* (vpk) till herr industriministern om rätten att friköpa kronotorp:

Kronotorpen håller på att avvecklas. Omkring 3 000 små jordbruk odlades under oändlig möda upp under de fyra första decennierna av detta sekel. Det var arbetare som erbjöds att bygga och bo på statlig mark. De skulle odla upp en viss areal och dessutom stå till tjänst som skogsarbetare åt kronan. Det hette att de skulle få bli en bofast stam av skogsarbetare, men så blev det inte alltid. Arbetslöshet, konkurser och exekutiva auktioner följde ofta i kronotorparinstitutionens spår. Strukturomvandlingen på skogsbrukets område har minskat möjligheterna att skaffa sig utkomst genom skogsarbete. Kronotorpen läggs ned undan för undan. Det som nu återstår är en spillra på ca 600 kronotorp som ännu är bebodda.

Man kan förstå de gamla kronotorparnas bitterhet över vad som har skett med deras livsgärning. Under 1960-talets snabbt pådrivna strukturomvandling fick många av kronotorpens folk besked om att de inte längre var önskvärda. Åsikten spred sig att domänverket hellre rev kronotorp än lät innehavarna friköpa dem. Stark kritik har också riktats mot domänverkets låga avträdesersättningar.

Enligt en enkätundersökning bland medlemmarna i Sveriges kronotorpare- och kolonistförbund önskar många friköpa kronotorpen, om det ställde sig mindre kostsamt. Ett rimligt krav är att kronotorparna skall garanteras rätten att få friköpa kronolägenheterna för en enbart symbolisk summa.

Regeringen har givit domänverket i uppdrag att utreda bestämmelserna kring kronotorpen, bl. a. friköpsmöjligheter och avträdesersättningar. Beslutet har väckt bestörtning bland kronotorparna, eftersom domänverket betraktas som motpart till Sveriges kronotorpare- och kolonistförbund och dessutom vid olika tillfällen har visat en negativ inställning till en utredning.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr industriministern Åsling få ställa följande frågor:

1. Vilken inställning har regeringen till kravet att kronotorparna skall garanteras rätten att få friköpa tidigare arrenderad kronolägenhet för en symbolisk summa?

2. Avser regeringen att ta initiativ för att en utredning av bestämmelserna kring kronotorpen genomförs på annat sätt än genom domänverket, vilket är motpart till Sveriges kronotorpare- och kolonistförbund?

§ 10 Meddelande om fråga

Nr 90

Fredagen den
18 mars 1977

*Meddelande om
fråga*

Meddelades att följande fråga framställdes

den 18 mars

1976/77:334 av fru *Sundström* (s) till herr socialministern om statligt bidrag till motionsanläggningar:

Tallmogården är en motionsanläggning i Dalarna. Den drivs i stiftelseform av Hälsofrämjandet. Där kan 88 gäster tas emot samtidigt. Hjälpension kostar mellan 820 och 1 190 kr. per vecka. Väntetiden för plats är ett år. Grundtanken med anläggningen är förebyggande vård. Där serveras uteslutande grönsakskost.

Socialministern har besökt gården under ett veckoslut. Han uttalade därvid att vi behöver en Tallmogård i varje län, och han skall rekommendera hälso- och sjukvårdsutredningen att studera Tallmogården – allt enligt tidningsreferat från hans besök.

Med hänvisning härtill vill jag fråga herr socialministern:

Är statsrådet beredd att i varje län föreslå statliga bidrag till liknande verksamhet som bedrivs vid Tallmogården?

Skall dessa gårdar i så fall drivas som sjukvårdsanläggningar eller som konvalescentgårdar?

§ 11 Kammaren åtskildes kl. 16.04.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert